

Kunsten å få grønt lys i WTO

Å få gjennomslag for miljøreguleringer som også omfatter internasjonale handelsvarer er en tøff jobb. Forskere har sett nærmere på hvordan Verdens handelsorganisasjon (WTO) påvirker internasjonale miljøreguleringer – og hva enkeltland kan gjøre for å få grønne ønsker gjennom.

Mange importprodukter til Norge inneholder miljøgifter som er forbudt i vår egen produksjon. Men for et enkeltland er det ikke fritt fram for å nekte import av produkter som man frykter vil skade mennesker og miljø. WTO har 159 medlemsland og et overordnet mål om å øke internasjonal handel. Organisasjonen ser det som en fare for fellesskapet hvis hvert marked får sine egne regler.

– Det blir veldig komplisert for dem som trenger å produsere store volum. I tillegg er organisasjonen opptatt av at land ikke skal bruke miljøhensyn som dekke for å beskytte egen produksjon, sier professor Olav Schram Stokke ved Fridtjof Nansens Institutt.

Han har ledet prosjektet «Toxics Diplomacy: Norway in International Cooperation concerning Hazardous Substances and Trade»,

Mange importprodukter til Norge inneholder miljøgifter som er forbudt i vår egen produksjon. Men å nekte slik import, er en omfattende prosess. Foto: Shutterstock

som har sett på hvordan WTO påvirker internasjonale miljøreguleringer og hva medlemsland kan gjøre for å få grønne gjennomslag. Prosjektet er støttet av Miljø 2015.

Kjøler ned grønn entusiasme

En utbredt oppfatning er at WTO har en nedkjølende effekt på ambisiøse miljøprosesser: WTO demper entusiasmen til stater som ønsker å fremme en offentlig grønn agenda, med organisasjonens strenge linje mot produktkrav som ikke er forankret i internasjonalt standardiseringsarbeid.

– I prosjektet har vi sett at dette synet har en del for seg. For eksempel har Norge kuttet betraktelig i en liste over verstingstoffer landet ønsket å forby eller begrense i importprodukter. Mens tidligere forskning har pekt på at land frykter innklaging for WTOs tvisteløsningssystem, har vi sett nærmere på det som skjer i organisasjonens komiteer, sier Stokke.

Twister er sjeldne, men komiteene møtes hyppig og gir et lavterskeltilbud for dem som vil utfordre planlagte handelstiltak.

– Rapportene fra disse møtene er åpent tilgjengelige og gir et detaljert bilde av kritikken som framføres mot enkeltlands handelstiltak og måten slike tiltak forsvares på. Negative reaksjoner fra medlemsland kan føre til at tiltak utsettes eller tilpasses innvendningene, sier Stokke.

Kan oppmuntre til internasjonalt miljøsamarbeid

Samtidig trekker forskerne fram et annet perspektiv: WTO kan også gi en «dytt» til internasjonalt miljøsamarbeid. Organisasjonens krav om bred forankring gir medlemslandene en ekstra grunn til å forfølge nasjonale miljømål i internasjonale fora. Et eksempel er at Norge i 2003 tok til orde for en global avtale om kvikksølv, som er blant verstingene av tungmetaller. Ti år seinere ble nærmere 150 land enige om en avtale som regulerer håndtering og utslipp av kvikksølv og omsetning av kvikksølvholdige produkter. ►

– Norge har hatt en klar pådriverrolle i denne prosessen, sammen med blant andre Sveits og store miljøorganisasjoner. Det avgjørende var nok at Obama kom til makten og endret USAs holdning til en bindende avtale, men Norge har bidratt til å holde saken varm, sier Stokke og fortsetter:

– Vi har ikke undersøkt systematisk på ulike saksfelter hvorvidt WTOs strenge kriterier faktisk fører til mer aktivt lederskap og bredere miljør Samarbeid. Men handelsreglene gir gode grunner for slike bestrebelser.

Miljøavtaler mellom flere land er ikke godt nok

Internasjonale miljøavtaler som Stockholm-konvensjonen om persistente organiske forbindelser og Basel-konvensjonen om farlig avfall er forpliktende, men bare for de landene som har undertegnet. Forskere i prosjektet har undersøkt hvor vidt slike avtaler møter WTOs kriterier for internasjonale standardiseringsorganer.

Olav Schram Stokke har studert hvordan land som ønsker grønne importprodukter kan få gjennomslag i WTO.
Foto: Tron Trondal

– Vi gjorde en folkerettslig analyse av avtalenes institusjonelle oppbygning. Har de mandat, strukturer og prosedyrer som er tett opp til de kravene handelsorganisasjonen hittil har stilt? Svaret er at det har de ofte ikke, sier Stokke.

Det er bare noen få internasjonale standardiseringsprosesser som WTO åpent anerkjenner. ISO-standardisering er én av dem. Handelsorganisasjonen har ikke laget noen entydige felles kriterier for hva som skal til for at et internasjonalt organs standarder uten videre kan legges til grunn i utformingen av nasjonale handels-

reguleringer. Bare regelverket om sanitære og plantesanitære tiltak har etablert prosedyrer for dette.

– Men vi ser at standardiseringsorganene som WTO har anerkjent, arbeider på andre måter enn de internasjonale miljøregimene gjør. De er mer teknisk orienterte, ekspertdrevne og har bredere og mer systematisk involvering av fagfolk fra berørte bransjeorganisasjoner. Det politiske konfliktnivået er langt lavere enn i mange internasjonale miljøforhandlinger, noe som også kan tyde på at standardene som arbeides fram ikke er mer ambisiøse enn at alle kan godta dem, påpeker Stokke.

– Gjør et grundig forarbeid

Dersom Norge ønsker å bruke importregler i kampen mot miljøproblemer, er det viktig at landet gjør et grundig forarbeid, mener prosjektlederen.

Kvikksølv er blant verstingene av tungmetaller, og i 2003 tok Norge til orde for en global avtale om å regulere og redusere bruken. Ti år seinere ble nærmere 150 land enige om en slik avtale. Foto: Shutterstock

– Et enkeltland må sørge for å få den vitenskapelige begrunnelsen så bredt forankret som mulig. Den første innvendingen man møter i WTO er «hvor er dokumentasjonen og hvor sikre er resultatene?». Hvis man kan vise til en bred enighet blant forskere og at mange land har vært med på å utvikle den enigheten, står man mye sterkere både politisk og rettslig, sier Stokke.

– Det er også klokt å jobbe på flere nivåer. Norge bruker egen miljøgiftkspertise til å påvirke arbeidet både i regionale organer som EUs kjemikaliebyrå og i FN-regi, og overvåking av miljøgifter er en viktig del av det sirkumpolære samarbeidet i Arktisk Råd. Slik bred forankring minsker faren for at effektive miljøtiltak blir hindret av internasjonale handelsregler, avslutter Olav Schram Stokke.

Fakta om prosjektet

Tittel: Toxics Diplomacy and Trade: Norway in International Cooperation on Hazardous Substances and Trade

Prosjektperiode: 2010–2013

Institusjon: Fridtjof Nansens Institutt

Prosjektleder: Professor Olav Schram Stokke,
e-post: olav.s.stokke@fni.no

Om programmet

Norsk miljøforskning mot 2015

Miljø 2015 er et bredt, tverrfaglig forskningsprogram som skal gi kunnskap om sentrale miljøspørsmål og danne grunnlag for framtidig politikktutforming. Programmet skal sikre bred deltakelse i miljøforskningen og løper fram til 2016.

Mer informasjon finnes på:
www.forskningsradet.no/miljo2015